

Prof. dr hab. Wiesław Pusz

Pabianice, 30.05.2019

Emerytowany profesor

Uniwersytetu Łódzkiego

Recenzja rozprawy habilitacyjnej „*Piórem i żywym słowem*”. *Dyskursy kulturowe Aleksandra Dunina Borkowskiego* oraz dorobku naukowego dr. Tadeusza Półchłopa w postępowaniu habilitacyjnym z zakresu nauk humanistycznych w dziedzinie literaturoznawstwa

Dr Tadeusz Półchłopek połączony studiami i zatrudnieniem z Uniwersytetem Rzeszowskim (wyrosłym z Wyższej Szkoły Pedagogicznej), zbratany z tradycją kulturową i teraźniejszością byłej Galicji, akademicki badacz i dydaktyk w Rzeszowie, rodzinnie związany z Korczyną, wiele zrobił i czyni dla wspólnego dobra małej ojczyzny. Tej dużej dał się poznać jako rzetelny literaturoznawca, badacz oświecający nierozpoznane rejony polskiego piśmiennictwa.

Dorobek naukowy wskazany we wniosku, wymownie dokumentuje różnorodność naukowej działalności dr. Tadeusza Półchłopa. Podąża ona trzema nurtami i obejmuje:

- publikacje, w tym dwie monografie autorskie, jedna monografia współredagowana; artykuły i rozprawy: 16 opublikowanych w czasopismach naukowych, 23 w monografiach zbiorowych, 3 po recenzjach skierowane do druku w 2019 r.;
- wystąpienia na konferencjach naukowych, w tym na 14. międzynarodowych, 12. ogólnopolskich, na jednej specjalistycznej;
- uczestnictwo w pracach dwóch towarzystw naukowych.

Okres dokonań po doktorskich otwiera graniczna książka *Ród Zoilów i publiczność. Recepcja twórczości Aleksandra Fredry* (Rzeszów 2012), będąca wersją rozprawy doktorskiej napisanej pod promotorską opieką Czesława Kłaka, przychylnie ocenionej przez recenzentów: Mieczysława Ingłota i Krzysztofa Dmitruka; monografia ta przynależy obecnie do podstawowych opracowań poświęconych

Aleksandrowi Fredrze. Mieszkaniec Korczyny również w dalszej pracy naukowej pozostał wierny ożenionemu w Korczynie komediopisarzowi. Z czterech artykułów mu poświęconych za szczególnie ważne wypada uznać prace: *Legenda Fredry (Wykaz publikacji..., s. 7, poz. 21)* oraz *Fredro na lekcjach języka polskiego a edukacja regionalna w gimnazjum, (Wykaz publikacji..., s. 3, poz.13)* – znajdujemy w nich charakterystyczne połączenie stałej sympatii dla autora *Zemsty* z dydaktyką i praktyką szkolną. Ten przywołany właśnie dział prac Tadeusza Półchłopa stanowi jeden z dwóch wyróżniających się w jego dorobku stałych obszarów naukowej eksploracji – problematykę dydaktyki i praktyki szkolnej podjął w 13. artykułach. Więcej, co zrozumiałe, jest wśród prac opublikowanych w czasopismach naukowych i zbiorowych monografiach, wypowiedzi, których podmiotem jest najważniejsza w po doktorskiej optyce badawczej postać – Aleksandra Dunina Borkowska: 17 artykułów i rozpraw. Zwraca uwagę osobowe ukierunkowanie badań Tadeusza Półchłopa. Poza Borkowskim cztery prace poświęcił Fredrze, dwie Polowi, jedną Miłoszowi. Ich wszystkich łączy to, że są twórcami spoza kulturowego i geograficznego centrum: z Litwy i zwłaszcza – z Galicji. Dziewiętnastowieczna Galicja: kulturowa, pisarska, polityczna, jest niezmiennie badaczowi najbliższa; do 24. uwzględnionych powyżej pozycji „osobowych” należy dodać dwie prace, w których przedmiotem rozważań jest społeczność: inteligencka (*Wykaz publikacji..., s. 5, poz. 10*) oraz literacka (*Wykaz publikacji..., s. 5, poz. 11*).

Kiedy autor książki, będącej podstawą wniosku habilitacyjnego, rozpoczął pracę, uczynił to energicznie i w pełnym wymiarze zobowiązań, jakich wymaga literaturoznawcza monografia. Lista rozpraw i artykułów poświęconych Leszkowi Borkowskiemu, wypreparowana z *Wykazu publikacji...*, zbieżna jest z zestawieniem prac skupionych w alfabetycznej *Bibliografii przedmiotowej* pod nazwiskiem: Tadeusz Półchłopek. Nie dziwi, że autor monografii wie prym w literaturze przedmiotu, świadczy natomiast o rzetelnym jego trudzie na przedpolu dzieła. Bardziej istotne od prymatu Habilitanta jest to, że wśród kilkuset różnorodnych pozycji zgromadzonych w *Bibliografii przedmiotowej*:

polemik i wzmianek za życia Aleksandra Borkowskiego, nekrologów, wspominek, przywołań w pamiętnikach i kronikarskich zapisach, w przyczynkarskiej galanterii literaturoznawczej, skonkretyzowanych problemowo opracowaniach, biogramach i artykułach hasłowych¹ – odnajdujemy jeszcze i tylko szesnaście podmiotowych artykułów i opracowań (pomijam hasłowe kompendia), z nazwiskiem któregoś z dwóch braci Borkowskich w tytule.

Wielu z nas, startując naukowo, miało może nie tyle mistrzów, co mentorów. W Łodzi był nim przed półwieczem w uniwersyteckiej polonistyce Zdzisław Skwarczyński. Mój promotor, magisterski i doktorski, żywo interesował się Borkowskimi (zwłaszcza młodszym, Aleksandrem), toteż nakłaniał nas, bezskutecznie, do zajęcia się ich dorobkiem. Warto nadmienić, że katedra, którą w owym czasie kierował Skwarczyński nosiła zadziwiające miano: Literatury Oświecenia, Pozytywizmu i Młodej Polski. Jeżeli romantyzm godzien był uwagi, to tylko ten spod znaku wojującej z po powstaniowym lojalizmem irredenty. W podmiotowych szesnastu tekstach, wspomnianych powyżej, dwa artykuły: Marii Jasińskiej i Krystyny Walickiej, znalazły miejsce w „Pracach Polonistycznych”, z którymi redaktorsko związany był Zdzisław Skwarczyński. Ja zaś po latach spotykam się Aleksandrem Borkowskim, z czego Profesor byłby niewątpliwie rad.

O ile *Bibliografia przedmiotowa* jest skrupulatnym rejestrem napotkanych przez badacza wszelkich zaistnień Aleksandra Borkowskiego w piśmiennictwie XIX-XXI wieku i swym faktograficznym zasięgiem kilkakrotnie przewyższa zasób danych zawartych w starym i nowym „Korbucie” oraz *Dawnych pisarzach polskich...*, to *Bibliografia podmiotowa* posiada inny ciężar gatunkowy. Jest bowiem, co należy z naciskiem podkreślić, poznawczo odkrywczą: nie tylko wielce doposaża zawartość podmiotowych zestawień w bibliograficznych kompendiach, ale buduje nową

¹ Jednolity, wyłącznie nazwiskowo-alfabetyczny układ *Bibliografii przedmiotowej*, czyni z niej interesujący teren z ciekawymi znaleziskami; anonimowy rękopis zaskakujący tytułem: *Dokument do biografii Tomasza Kulczyckiego krawca*, doprowadza do wydawcy „Dziennika mód paryskich” (1840-1848), pisma, które Borkowski uczynił trybuną swych piśmienniczych wystąpień.

postać rzeczy. Materiał zebrany przez Tadeusza Półchłopa, do tego w istotnej części odnaleziony, usystematyzował autor monografii, rozmieszczając spuściznę Aleksandra Borkowskiego w dziewięciu działach: *Poezja, Proza, Felietony, Publicystyka polityczna, Mowy sejmowe, Estetyka, Krytyka literacka i teatralna, Teksty różne*. Dorobek pisarski Borkowskiego zestawiony w *Bibliografii podmiotowej*, o wiele bogatszy niż znany do tej pory, sklasyfikowany w dodatkowych formach wypowiedzi, nie jest dzisiaj w pełni dostępny. Rozpływanie się („erozję”) spuścizny Borkowskiego opisał monografista w jednym z nie tytułowanych członów *Wprowadzenia* (podzielonego na segmenty znakiem: ***), w którym przedstawił stan badań dorobku autora *Parafiańszczyzny*.

W przygotowanym dla wniosku habilitacyjnego omówieniu monografii (*Autoreferacie*) Tadeusz Półchłopek nie ujął tematyki *Wprowadzenia* i przystąpił od razu do precyzyjnego opisu zawartości poszczególnych rozdziałów. Ale znaczenie tej części monografii jest istotne – autor bowiem wskazał i określił główne powody, które skłaniać powinny do analizy spuścizny Aleksandra Dunina Borkowskiego. Są to: wieloletnia różnorodna aktywność (nie tylko literacka); przynależność do romantyzmu rozumianego jako projekt kulturowy; dyskursywny charakter dorobku (jest praktyką komunikacyjną, „realizowaną w różnych formach i za pomocą odmiennych narzędzi” (s. 18); ogromna spuścizna pisarska została rozpoznana w skromnym, przypadkowym zakresie. Zwraca uwagę, że do monografii nie została wprowadzona biografia Aleksandra Borkowskiego. Może nie dlatego, że zapoznać się z nią łatwo w kilku w podstawowych kompendiach, a wyobrażony odbiorca wywodu to dla autora fachowiec o tych samych kompetencjach. Zasadnicza przyczyna, jak sędzę, leży w tym, że prowadzący historyczno-kulturowy wywód nie ustawia w centrum losów osobniczych – właściciel nazwiska to przede wszystkim pozbawiony fizyczności nosiciel i realizator określonych idei.

Po *Wprowadzeniu* wkraczamy w obszar rozbudowanego przeglądu różnych form aktywności Borkowskiego, pisarza, mówcy, krytyka literackiego i teatralnego, ideologa, promotora inicjatyw kulturalnych, czołowej postaci w po listopadowym

życiu umysłowym Galicji. Uważne zapoznanie się z przedstawioną w *Spisie treści* problemową strukturą analizy dyskursu Borkowskiego przekonuje o należytej kompetencji autora monografii. Układ zaplanowanego wyводу jest przekonujący, wysoce racjonalny, co każe się spodziewać wartościowych naukowo rezultatów opisu dokonań autora *Parafiańszczyzny*.

Korpus analityczny monografii tworzy pięć obszernych rozdziałów. Te z kolei podzielone zostały na uzasadnione ich problematyką tematyczne podrozdziały, od trzech do sześciu w rozdziale. W sumie autor monografii wyznaczył dwadzieścia sześć punktów obserwacyjnych, okalających teren prac, które podejmował Borkowski z myślą o kulturowym przeformatowaniu nieelitarniej społeczności wedle zasad romantycznej irredenty.

Monografię otwiera rozdział dotyczący dyskursu Borkowskiego z perspektywy komunikacji literackiej. Kolejno opisane zostały strategie komunikacyjne (po doprecyzowaniu terminu „strategia”), formy upowszechniania dyskursu (po przyjęciu konkretnej definicji „strategii”), oraz język i styl wypowiedzi dyskursywnych. Pierwszorzędne znaczenie dla charakterystyki całości wypowiedzi Borkowskiego ma bezsprzecznie rekonstrukcja strategii oraz form dyskursu, bez niej nakreślony obraz pozbawiony byłby ram. Sumując wnioski wynikające z dokonanej analizy, stwierdza autor, że istotą politycznego, literackiego i społecznego dyskursu Borkowskiego była romantyczna wiara, że można przeobrazić kulturę tak, aby stanowiła trwały fundament dla obywatelskiej tożsamości.

Rozdział drugi poświęcony został podstawowej kwestii w poglądach Aleksandra Borkowskiego – antynomii: *Idee a sztuka* (literatura, malarstwo, dramaturgia). Kolejne podrozdziały przynoszą sumienną dokumentację dyskursu Borkowskiego ukierunkowanego na formowanie narodowego kształtu głównych dziedzin „sztuki”. Tadeusz Półchłopek chętnie korzysta z przytoczeń, wyraziście ilustrujących warstwy merytoryczną i emocjonalną tekstów Borkowskiego. W pierwszy podrozdziale: „*Umnictwo*” artystyczne, ton wypowiedzi Borkowskiego jest w miarę zrównoważony, ale w następnym, poświęconym *Poezji* temperatura emocji bliska

jest wrzeniu. Kwestia kondycji i rokowań galicyjskiego rymotwórstwa jest dla Borkowskiego szczególnie ważna, bo stan rzeczy jest karykaturą literatury „umniczej”. Seria oskarżeń i ostrzeżeń, diagnoz i prognoz dotyczy już nie poetów „uległych” (jak w rozdziale pierwszym), ale byle jakich. Zapadają w pamięć cytowane przez monografistę sentencjonalne frazy w rodzaju : „przyczepianie rymów do pokrajanej prozy kaleczy prozę, ale nie robi poezji” (109). Powodem tego, że „rymów więcej niż śmiecia” (a i same „bazgraniny” fizycznie nimi się staną) jest degrengolada: „kogo tylko wydalono ze szkół jak osła, kto tylko miał wstręt do pracy i nie wiedział, do czego się wziąć. (...) rzucał się jak głodny wilk na literaturę, pisał poematy i powieści” (108, 107). W następnych podrozdziałach, emocjonalnie spokojniejszych, przedmiotem analizy stała się pisarska i organizacyjna aktywność Borkowskiego. Analiza ta dotyczy, w kolejnych partiach wywodu: powinności „powieściopisarstwa” (112) wobec „nieelitarnych odbiorców” (114); miejsca i roli krytyki i „edukacji” teatralnej Borkowskiego, głównie na łamach „Dziennika Mód Paryskich”; poczynąń inicjatora Towarzystwa Miłośników Sztuk Pięknych w promowaniu i popularyzowaniu narodowego malarstwa; odbioru inicjatyw programowych i organizacyjnych Borkowskiego, personalnych konfliktów i uwikłań.

Rozdział trzeci wprowadza nas w problematykę, której narodziny zbiegły się z utratą bytu państwowego, a popularność na ziemiach polskich rosła w aurze niepowodzeń zrywów i ruchów niepodległościowych w latach 1831, 1846, 1848. Chodzi o „projekt słowianofilskiego braterstwa ludów” (157), którego myślową inspiracją, jak przypomina autor monografii, były idee Herdera zawarte w szkicu *Ludy słowiańskie* (1791), propagowane i rozwijane przez epigonów w epoce pokongresowej. Tadeusz Póthłopek w sposób nadzwyczaj sumienny, z uwzględnieniem różnych perspektyw oglądu, dokumentuje i wykorzystuje w analizie złożone zaplecze idei panslawistycznych, które ulegały uproszczeniom i sptycaniu w latach aktywności dyskursywnej Borkowskiego. W efekcie wielostronnego naświetlenia problematyki słowianofilstwa i poglądów z nim stycznych otrzymaliśmy odkrywczą, poszerzającą się w kolejnych podrozdziałach panoramę projektu słowianofilskiego: od przywołania kwestii ogólnych, poprzez

opis *Antynomii kulturowych*, przebieg dokonującej się *Destrukcji dwukulturowości*, przejawów tolerancji w aspektach języka i poczucia tożsamości, po *Panslawizm*. Rozdział wieńczy analiza dyskursu Borkowskiego w kontekście kontakcie styku z dyskursem słowianofilskim rozwijającym się na ziemiach pod rządami carskiej Rosji i CK Austrii.

Jak w poprzednich rozdziałach, i w rozdziale czwartym: *Romantyczna wolność*, tematyczne podrozdziały poprzedza nietytułowane „wprowadzenie”, zawierające chronologizowany rys ogólny wolnościowego dyskursu Aleksandra Borkowskiego. W pierwszym podrozdziale: *Ograniczenia wolności słowa*, w którym znajdujemy opis borykania się Borkowskiego z szykanami administracyjnymi i z cenzurą, zaskakuje nas osadzenie toczonych potyczek w przedstawieniu przebiegu jego publikacji i projektów wydawniczych. Ciekawe i odkrywcze jest wydobycie „podstępów” edytorskich Borkowskiego, świadczących o „sprawności pisarskiej i komunikacyjnej autora *Parafiańszczyzny*” (215). W kolejnym podrozdziale: *Romantyzm i rewolucja*, uwaga badacza skupiła się na konsekwencjach wydarzeń wiedeńskich z marca 1848 roku: „zdymisjonowanie Metternicha oznaczało kres pokongresowej formacji Europy” (221). Wystąpienia sejmowe (dwa tomy sprawozdań) oraz artykuły drukowane we Lwowie i w Poznaniu wyznaczały szczytowy okres ekspansji dyskursu „doktrynera romantyzmu” (223). Religijny aspekt poglądów wolnościowych Borkowskiego stanowi przedmiot wykładni w podrozdziale trzecim. Uważał Borkowski, że „różnice religijne powstały jako narzędzia niewolenia ludów” (228). Po 1848 roku pozostawał w konsekwentnej polemice z ultramontanizmem, odślaniał nieuctwo i próżniactwo życia zakonnego, odrzucał przypisywane mu ateuszostwo. Podrozdział czwarty uaktywnia nas antynomicznym tytułem: *Arystokracja obywatelska*. Tadeusz Półchłopek wnikliwie analizuje poszczególne elementy „antyarystokratycznej narracji Borkowskiego” (238). Z powodu wagi i stałości konfliktu z „nową arystokracją” rozpoznanie autora monografii jest szczególnie poznawczo wartościowe. Swoją wymowę ma dokonane „po drodze”, w przypisie 1462., wyliczenie licznych obowiązków Borkowskiego, jako zarządcy klucza posiadłości stryja, Stanisława Borkowskiego; 10-letnia

korrespondencja z C.K. szambelanem jest bezpośrednim świadectwem zetknięcia autora *Parafiańszczyzny* z umysłowością galicyjskich nuworyszy i dworską kulturą. Osobny fragment poświęcił monografista instytucji kontraktów sprzyjających gruntowaniu lojalistycznej postawy „galicyjskich nobilatów”². Po zapoznaniu się z podrozdziałem szóstym (i ostatnim): *Polaryzacja poglądów*, można uznać, że niedopowiedziany tytuł (jakich? gdzie?) odnosi do zmiennego chronologicznie i środowiskowo odbioru poczyznań Borkowskiego. Oświetlony zostaje jego konflikt z lojalistyczną „koterią petersburską” (255) i konserwatystami oraz aprobatą środowisk emigracyjnych. Jego poglądy i dyskurs zyskiwały przychylną w „liberalnej Wielkopolsce” (257). Dyskredytował Borkowskiego ultramontanizm. Hierarchia kościelna i ultrakatolicy postrzegali działalność Borkowskiego jako stałe zagrożenie. Końcowy fragment podrozdziału przybliży nam edytorską drogę *Parafiańszczyzny* i różnoraki odbiór dzieła.

W rozdziale piątym, zamykającym monografię, zapowiedziana została analiza *Wartości republikańskich*. I tutaj, jak poprzednio, opis tematyczny poprzedza niesygnowane „wprowadzenie”, znajdujemy w nim wnikliwe naszkicowanie sytuacji polityczno-ustrojowej w po kongresowej Europie, a potem zarys ewolucji postaw oraz artystycznych przymierzy w środowisku galicyjskich literatów, z Aleksandrem Borkowskim w roli głównej. W podrozdziale *Demokratyzacja* na pierwszy plan trafiła walka Borkowskiego o język polski w administracyjnie dwujęzycznej Galicji. Uporczywe starania, aby język polski był urzędowym, prowadził przy pełnej aprobacie dla etnicznej postaci społeczności galicyjskiej. W kolejnym podrozdziale: *Edukacja kobiet*, autor monografii nie ograniczył się do określenia poglądów Borkowskiego na temat oświaty, przypomniał też jego opinie dotyczące społecznie ważnej roli kobiet w małżeństwie i w życiu publicznym. W myśl przyjętej linii wywodu następny podrozdział poświęcił monografista *Oświacie politycznej*. Wyeksponował atakowany przez Borkowskiego „pozorny patriotyzm”

² Fraza: „ubrdana lepszosc rodowa opierajaca sie na przywlaszczeniach”, dziwnie współbrzmi z jedną z głównych tez *Ziemiaństwa* Kajetana Koźmiana, konserwatysty wszak z zupełnie innej epoki.

(289), przypomniał impetyczną, językowo świetną, krytykę karykaturalnej oświaty, by na końcu zająć się naczelną dla Borkowskiego „idea oświaty demokratyzującej społeczeństwo” (292). W podrozdziale czwartym tematem jest *Polityczny pragmatyzm*. Wydobyte zostały te myśli i hasła Borkowskiego, których bazą był „rozsądny patriotyzm”, stanowiący przeciwwagę dla „polityki stańczykowskiej” (294) „ugodowców galicyjskich” (295), zakładającej wysłużenie niepodległości służalstwem. W wyjątkowo obszernym podrozdziale: *Cywilizacja równości*, autor monografii starannie prześledził zapoznanie się Borkowskiego z filozofią wedyjską, przenikającą dyskurs Borkowskiego w finalnym etapie jego aktywności pisarskiej. Zaczęło się od studiów w Królewcu, w którym Borkowski znalazł się po upadku powstania, poświęconych sanskrytowi i literaturze staroindyjskiej. Dokładna analiza, którą wykonał Tadeusz Półchłopek, jest cennym naukowo rozpoznaniem propozycji galicyjskiego ideologa i myśliciela, projektu, którego zrealizowanie miało spowodować „rozkwit wolności” (309) w przeformatowanej kulturowo Europie. *Współczesne pisarzowi sądy krytyczne* (podrozdział szósty, ostatni) jest w istocie zbudowanym z przytoczeń oddaniem sprawiedliwości wysiłkom i dokonaniom Aleksandra Borkowskiego.

Narracja autora w całej książce biegnie dwutorowo. Obfitość i funkcję przypisów, w ilości 1869., wypada uznać za istotny wyróżnik prowadzonego przez Tadeusza Półchłopa wywodu. Ciągła numeracja staje się ostatnio powszechna w książkach przygotowanych do awansu zawodowego, i ma swoje zalety: upraszcza korzystającym z pracy adresowe wskazanie przypisu, ale i stwarza zagrożenie pomyłek komputerowego edytora w trakcie dokonywanych zmian w ogromnym bloku przypisów (*vide* 1857). W solidnie przygotowanej monografii autor może aż nadmiernie zadbał o to, aby mieć „pokwitowanie” dla swych stwierdzeń i sądów. Dodać od razu należy, że przypisy lokalizacyjne nie są jedynymi lub choćby najczęstszymi, co obecnie próbuje się narzucić w interesie dehumanizacji i w imię nagięcia opracowań literaturoznawczych do schematów zasadnych jedynie w naukach eksperymentalnych. W monografii Tadeusza Półchłopa dominują przypisy rozbudowane, rozciągające się od jednej czwartej do dwóch trzecich

stronicy; wielokrotnie wspomagają one wywód³. Uznaję to za istotny walor pracy, bowiem przypisy stanowią, moim zdaniem, fundament narracji historycznoliterackich. Są tym, co rodzi ufność czytelników i czyni wiarygodnym rozpoznanie, które dokonuje się w ciągu współbieżnym: nad kreską i pod nią.

Monografię wzbogaca *Aneks* – nowatorski, ciekawy i funkcjonalny. Autor zgromadził w nim i sklasyfikował frazeologizmy Aleksandra Dunina Borkowskiego. Jest ich dużo (choć to zapewne wybór), pogrupowano je w działach: *Przestrzeń publiczna* (to zbiór najobszerniejszy), *Moralność*, *Literatura*, *Sentencje*. Monografista zastosował układ tabelaryczny, pod tytułami działów następują trzy kolumny: hasło, cytat, lokalizacja. Walory dokonanej rekonstrukcji są nie do przecenienia: otrzymaliśmy wgląd w esencję merytoryczną dyskursu Borkowskiego i możliwość zasmakowania jego specyficznego, dosadnego języka. Wartość poznawcza zestawienia jest oczywista i bezdyskusyjna. Warto zauważyć, przykładowo, że najwięcej „frazeologizmów” skupiło się wokół „lojalności” i to nie tylko w dziale *Przestrzeń publiczna*. Pod hasłem: *lojalizm* znajdujemy 40 fraz, i dalej: „lojaliści” – 13, „lojalni dziennikarze” – 11, „prasa lojalna” – 8, „poeta lojalny” – 6; w sumie 72 przytoczenia.

Co by było, gdyby ten sam zabieg objął, na przykład: dyskurs Maurycego Mochnackiego, Adolfa Nowaczyńskiego ... ? (przepraszam za chwilę słabości).

Indeks osób w monografii Tadeusza Półchłopa, liczący kilkaset pozycji, przede wszystkim dokumentuje rzetelność wykonania monografii, mimochodem odślaniając naukowo-personalne wybory. Czytanie go z ukierunkowaniem na kryteria doboru badaczy, którzy wspomagali autora swymi pracami, siłą rzeczy prowadzi do zauważenia wymownych nieobecności. Przypuszczam, że brak w indeksie pewnych nazwisk jest wyrazem poglądów autora na temat rangi i

³ Charakterystyczny przykład: autor zrezygnował z zaprezentowania w monografii biografii Aleksandra Borkowskiego, ale kiedy potrzeba informacji życiorysowej wynikała z analizy w tekście głównym, wprowadzał ją do obszernego przypisu (choćby przypisy 472, 949, 1097, 1440, 1462).

znaczenia określonych zjawisk literacko-kulturowych, które w pracach „wykluczonych” przez niego badaczy zyskały kwestionowaną nadreprezentację.

Pozwolę sobie wrócić (intencje się ujawnią) do analitycznej części monografii, do nie przywołanego jeszcze *Zakończenia*. Autor w klarownym i esencjonalnym wywodzie zawarł wnioski wynikające z analizy dyskursu Aleksandra Borkowskiego. Pierwsze zdania odnoszą się do dyskursu jako takiego, ale można je ewidentnie odnieść do dyskursu autora monografii.

„Współczesne kryteria oceny tekstu jako klasy zdarzeń komunikacyjnych obejmują zarówno przedmiot dyskursu (zakres tematyczny), jego funkcję, jak i kontekst. W takim ujęcie każdy tekst jest typem zachowania językowego, dlatego <<powinien być odpowiedni względem sytuacji użycia oraz efektu, jaki wywołał>>”.

Analiza dokonana przez Tadeusza Półchłopka mieści się w kryteriach i jest „odpowiednia”. *Zakończenie* zaś precyzyjnie sumuje jej konkluzje.

Poddany ocenie dorobek naukowy Tadeusza Półchłopka jednoznacznie dowodzi godnych wyróżnienia kompetencji literaturoznawczych oraz wysokich kwalifikacji warsztatowych. Monografia przedstawiona jako podstawa postępowania habilitacyjnego jest opracowaniem wysokiej klasy, owocem dobrze przyswojonej szerokiej wiedzy, perfekcyjnej organizacji i logiki wyvodu, jasnej świadomości w pełni zrealizowanych celów poznawczych. Monografia „*Piórem i żywym słowem*”. *Dyskursy kulturowe Aleksandra Dunina Borkowskiego* stanowi cenny wkład do zasobu literaturoznawstwa analizującego procesy ideowo-literackie w Galicji w dobie po powstaniowej oraz ruchów 1846 i 1848 roku. Dzieło Tadeusza Półchłopka posiada wszelkie dane, aby stać się inspiracją dla badaczy, którzy zdecydują się podjąć problematykę piśmiennictwa galicyjskiego, ważnego regionu po rozbiorowej Polski.

Biorąc pod uwagę przedstawione opinie, wyrażam przekonanie, że dorobek i aktywność naukowa dr. Tadeusza Półchłopka spełniają warunki wskazane w artykule 16. *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym (...)*. Z satysfakcją popieram wniosek o przyznanie dr. Tadeuszowi Półchłopkowi stopnia doktora

habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie literaturoznawstwo.

Wiercia Pusze